

Stijk e. a.

In strijd met wat ik in 1896 had bepaald omtrent het vervullen van nevenbedieningen door veldwachters, liet de burgemeester van Stijk toe, dat zijn gemeenteveldwachter, Roya, afslager was bij publieke verkooping, en gebruikte hij hem zelf als zoodanig. - Bij schrijven van 25 April 1897 ad n° 8, veldwacht heb ik den burgemeester daarover de les gelezen.

Den 24^{en} Augustus 1898 bezocht ik deze gemeente; aan het hotel van Andel te Gorinchem liet ik mij halen met een rijtuig van Sprungers uit Steeuwijk. Ik voer met de boot over naar Houdrichem en reed toen over Rijswijk, Giesfen, Andel en Veer naar Stijk; vandaar over Salburg, Heusden, Oudheusden en Elshout naar Drunen, alwaar ik den trein nam naar den Bosch. -

Ik kan niet zeggen, dat ik met genoeg kennis maakte met het gemeentebestuur van Stijk; de burgemeester schijnt mij een misfchien goetmoedig, maar zeker een zwak man, van den wethouder van der Beek bemerkte ik niet veel; de wethouder de Krok scheen mij een lastig heer, die gaven, ten koste van Salburg, de vruchten zou plukken van de gewonnen procedure in zake „de Eb”. - Het spreekt van zelf, dat ik hier vrede predikte. Voor de te ontwerpen regeling in zake de Eb wees ik op het goede voorbeeld, in der tijd door den Bosch gegeven tegenover de afdeeling Orthen. Ik vrees, dat mijne woorden in weinig goede aarde vielen. -

Op mijne audientie verscheen de predikant Gobius du Sart, een jongere broeder van dien te Houdrichem, en de bierengaauder, tevens Raadslid, v.d. Abaade; bij dezen laatste drong ik ook aan op eene tactvolle en bezadigde regeling van de Ebquaestie; hij scheen daar wel ooren naar te hebben. -

Ik wees B. en W. nog op het verkeerde van hunne handwijze om alleen die zieken kosteloos door den gemeentegeneesheer te doen behandelen, die reeds bedeeld werden door den arme. - Al. i. hadden de armen in het algemeen recht op eene kosteloze geneeskundige behandeling, onafhankelijk van de vraag, of zij reeds door

Stijke e. a.

door eene diaconie bedield werden. —

Administratie van den ontvanger. De betalingen wegens hondenbelasting waren voor het geheel collectief geboekt in journaal en grootboek, zonder eene specifieke boeking van iedere betaling in een gezegeld hulpregister. Administratie ter secretarie. De duplicaat-verklaringen van verrichte vaccinaties waren niet volledig bewaard; er bleek van verspilling van het door het Rijk voor die verklaringen verstreekte materieel. — Er was een lodingsregister zoek.

Den 20 Mei 1902 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed van Groningen via het veer te Steenwijk, Wandrichem, Rijswijk, Epe, en bradde en keerde naar Wijk; en van daar over Halburg en Sleusden naar Drunen, alwaar ik den trein naar den Harsl. nam.

Raadhuys en veldwachters woning zijn onder een dak; eene kamer dient voor secretarie, raadhuis, kamer van den burgemeester enz. — Men is bezig het raadhuys te herstellen; zoo werd juist het dak geheel vernieuwd; op zolder werd een afzonderlijke kamertje afgetimmerd, om een behoorlijke bergplaats te verkrijgen voor het overblijfsel; dat was, volgens den burgemeester, nu zeer goed in orde.

Zoowel te Keen, als te Wijk en te Halburg is eene Nederd. Hervormd kerkgebouw; daar zijn ook de drie dominees. — Gereformeerden zijn er hier niet dat naarm heeft; bijna geen Kroonschen; in Wijk helemaal geen; in Halburg een Kroonsche huishouden; zoo ook in Keen slechts een huishouden.

In Halburg zullen 600 menschen wonen; in Wijk 1500. — Twee raadsliden in Halburg; burgemeester en twee wethouders in Wijk. — Bij raadshuyskiering wordt er nog al met drank gewerkt; dat doet van de Elquante. Daar wordt ook gewerkt met verkiering, dat menschen, die naar de Hollandsche markt waren geweest, met rijtuigen van de boot te Wandrichem overden op gehaald, op dat ze toch zouden kunnen stemmen.

Ongeveer 20% gedwongen kunnelijken; jongens laten hem meijje bijna nooit rikken; onwettige geboorten komen bijna

Stijke e. a.

nooit voor. Dikwijls kunnen ^{alder} de gehuurden geen woning krijgen, en moet het meijje bij haare ouders blijven wonen, en de jongen bij zijn ouders. Men houdt op jongedijen leeftijd de jonge man is zelden ouder dan 25 jr; het meijje is zeer vaak veel jonger.

Audientie verkend van H. Th. Schouten, een balder uit Halburg; deze beklagde zich, dat zijn jongentje niet naar de school te Wijk mocht, om Frans en Duitsch te leeren, waarvoor op de school te Halburg geen gelegenheid was. De kinderen van den burgemeester, die in Wijk woonde, mochten wel de school te Halburg bezochten. (de burgemeester is een zwaager van het schoolhoofd te Halburg). — Ik heb er den burgemeester op gemerkt, dat hij in deze gelijkheid en belijden moet bezachten, en niet aan schouwen mocht verbieden, wat hij zelf deed.

Dominee Jobius Dusart heeft in zijne opwachting maken en dedde mij mede, dat het loch zoo gelukkig was, dat Roma ontslagen was als veldwachter. Er was sinds veel meer orde op straat, en dat was er zoo noodig; de tegenwoordige veldwachter was een uitstekende man. — Hij beklagde zich, dat de weg van Wijk naar Sleusden, na de opening van de nieuwe rivier, onder de brug liep; dat was hoog, windrig, gevaarlijk voor kinderen enz. — Ik kon hem geen hoop geven, dat daarin verandering zou gebrakt worden.

Raadslid van den Elvaden dedde mij mede, dat de bekende Amsterdamsche weldoener, de Heer Jansen, ten behoeve van de armen van Keen, Wijk en Halburg voor drie jaar, door liefdelijkheid van een juffrouw van Dant uit den Bond ƒ 3.000 had geschonken. — Het mocht dienen voor verbetering; want er geldt mede verdiend, dan mocht Jansen op den duur zijn kapitaal terug; want het geld verloren, dan is het volgevoerd, en behoeft er niets teruggegeven te worden. — Voor dat geldt heeft v. o. l. Elvaden een groote mandenmakerij opgericht, waarin op dit oogenblik 75 menschen werken. — Er wordt vooral gewerkt voor Engeland. — Ik maak over den dijk terugrijden, om het werkvolk te voldoen, dat voor mij een

Stijck c.a.

reepoort van manden had opgericht.
van der Maaden bleefde mij over verkeerde handelingen
van eenige vermogende ingezetenen van Wijk, nl. van de
familie Guller, van de familie Vos, vooral vooral van
den gemeente ontvanger J. Bouman — bij het beheer van
den naam de ingezetenen van Wijk te behelven nederward
v. d. Maaden meende, dat deze vermogende ingezetenen
zich op onrechtvaardige wijze jaarlijks met f 4000 tot f 8000
verrijken, ten koste van de armen van Wijk. — Ik heb
van der Maaden verwacht, zijne mededeelingen schrift-
lijk bij mij te herhalen. —

J. M. Meijer de Vrak was afwezig; wethouder van den
Vrak vermeldde meer zijn zwijgende taal.

Een eigen doctor; men behelpt zich met den doctor uit
Veen; de heer Smit.

Zeer breed over veldwachter heymen. Men zal hem
wel niet houden; hij is pas gekind, en de jonge vrouw
van zich in Wijk niet schikken.

Den 19 April 1906 kwam ik weer in Wijk; van uit Go.
rinchem had ik eerst Andel bezocht; daarna Veen, en ver-
kens Wijk. Per trein leerde ik van Sleusden naar den
Wosch terug. —

Medicatie verkend aan den bierengarder van der Maaden;
met de weleverschaaffing „de Wijk“ op het tegenwoordig
goed; in het afgelopen jaar werd f 400 winst gemaakt. Op
Lelidig, want de eerste jaren had men nog al veel verloren, men
was toen niet voldoende op de hoogte, en had op allerlei ma-
nieren bergeld betaald. — Thans werken er 25 menschen
vast, terwijl er 3 winters, gedurende een pr maanden, en
van half april tot half juni, iedereen kan worden werken;
die maar wil; hij overleefde toen met f 100 menschen tegen
zeer behoorlijk loon. Het is niet zoozeer in het manden vlecht,
als wel in het wit malen (het schillen) van het bandhout,
steelt ~~de~~ thans een aardige verdienste.

v. d. Maaden vertelde mij, dat hij zich van eenige maanden
geïnteresseerd had van een arme moeder, die een kind
kreeg. Per advertentie had hij in enkele couranten steun

Stijck c.a.

gevraagd; hij had toen bijna f 800 gekregen, benevens go-
pabeleert goed. Behalve dat vrouw had hij toen alle armen
van Wijk rein kunnen betalen.
Veel strijd bij de raadsverkiezing in 1905; ^{er wordt} evenwel niet met de
gewerkt. —

Stankplaats, door het Wijk voor de gemeente in de rivier de Maas
in orde gemaakt, is thans ^{volgens de gemaakte} voor f 600. — per jaar verhuurd;
de huurder mag gelden innen volgens een bepaald tarief
bij de concessie vastgesteld. — Een particuliere aanleg,
plaats is er in Wijk niet; wel in Talburg.

De polder van Wijk gaat tot den polder „de Biesbeem“;
keunstmatische lozingsmiddelen heeft de polder niet; wel
schotbalken enz. om des zomers water in de slooten te
houden. De polder van Talburg zou wel versch water
kunnen geven, maar die polder is daarmede niet schuit;
de Ebourestie wordt nog altijd nat. — De polder van
Wijk ligt veel te hoog, om des zomers bijv. door een inlaat
de water uit de Maas te behouden; dat zou onnoge,
lijke zijn.

De Schnitz uit Veen is gemeente-armen-doctor; verder
preachieren in de gemeente nog de doctoren Anna en
Evelien, beiden uit Sleusden.

Sinds kort is er nu ook een wed. vrouw: gemeente be-
haalt daarvan f 100; Wijk en Provincie samen f 325. —
De doctoren assisteren nu niet meer bij verlosfingen;
worden ze geroepen, dan rekenen ze f 15. —

In 1905 op instigatie van de gezondheidscommissie
een waterpomp opgezet; 3 1/2 el. diep; f 300; uitstekend
water.

Leening schoolverzuim; in 1905 geen enkel proces verbaal.
Het behalings onderwijs in de brandwerken wordt
zouwel te Wijk als te Talburg door de meijerstrou
gevolgd.

De burgemeester is bijzonder breed over den veld-
wachter.

Den 1 April 1910 kwam ik weer in Wijk; van uit Waal-
wijk was ik tevoren in Eindhoven geweest; ik ging later

Stijck c. a.

naar Veer, van waar ik naar Waalwijk terugkeerde.

Van v. d. Maade vernam ik, dat zijn vader gefortueerd was, en van Rotterdam afkomstig. Hij verloor zijn fortune en werd brievenpaarder te Wijk. — Toen zijn vader stierf, was v. d. Maaden enige jaren onderofficier; hij verliet het leger, en werd in plaats van zijn vader brievenpaarder te Wijk, om zijne moeder te onderhouden.

Ontwaarder de Noor kwam eenzijdig zijne opvoeding maken; hij komt uit Capelle en woont sinds 10 jaren in Wijk; hij is getrouwd met Juffrouw Vos uit die gemeente; hij maakt op den duur schatplicht waarden, omdat hij nog niet erin van schatplichte aans uit kleinstede.

B. en W. en ook van der Maaden klagen zeer, dat er geen kleine school in de buurt is; ~~van~~ ^{zij} ~~de~~ die hunne kinderen iets meer willen laten leeren, dan de lagere school kan geven, moeten hunne kinderen naar G. d. d. of naar den Bosch sturen. — Er is pas eene vergadering te Kleusden geweest van belanghebbers bij eene school voor M. L. H. O.; men wilde die school te Kleusden vestigen; burgemeester Klompaas werkte die zaak zoo hard tegen als hij maar kon.

Ook hier klachten, dat bouwverordening de stichting van woningen tegen hield; er wordt keffemaal niet gebouwd. Zesmond, die 500 haard, zette vroeger eene schone hant; thans is er 500 noodig; dat bedrog heeft niemand beschikbaar.

Men zal een staat van exploitatie van gemeentelijke bezittingen oordeelen; men heeft gronddand, heestland, bouwland, 5 orden 15 H. A.

Gemeente geneesker is Dr. Smits uit Veer; behalve door gemeente wordt hij ook gesalarieerd door de diaconie uit Wijk en uit Halbeek.

Op voordrag van de gezondheids Commissie heeft men 2 nochtampjes geslagen: een aan de Ziekenhuis en een aan de Borslik.

Ziekenhuis onderwijf wordt, om het onderwijs in de handwerken, ook door de meisjes benoemd; 19

Stijck c. a.

meisjes volgen het.

Openbare kweek, f. 2,4000 van het Wijk voor schoolbouw; Wijk betaalde zelf nog f. 4,500. —

aan scheepstimmerwerk te Kleusden werken slechts 10 menschen uit Wijk. —

Als in Mei het werk op den ahlur gedaen raakt, geeft van der Maaden volop werk in „de Wijk“.

Bij grasverpaeling op „de Ebbe“ krijgen de menschen een jaer credit. —

Burgemeester wilde van het opgelegde kapitaal van „de Ebbe“ arbeiderswoningen bouwen, en zoo dan de verbetering brengen in de ellendige woningstaanden in Halbeek; men wil daar van in de gemeente echter niets weten.

Na te voren in Oranienburg te zijn geweest, kwam ik den 2den Augustus 1915 weer in Wijk.

Ziet groot tegenwoordig nog al goed in de gemeente, hoe veel nog veel buiten de gemeente moeten gaan werken om hun brood te verdienen: als schipper; als arbeider in betonwerken, of op een scheepstimmerwerk te Rotterdam enz. De menschen deden veel beter, de gemeente voor goed met hunne gesinnen te verlaten, maar de vrouwen willen niet de gemeente niet uit; die kennen het leven in eene groote stad niet, en zijn daar bang voor. —

Veel menschen gaan naar tijdelijke bieten rooien, koren maaien enz. in de blaaklandbouw. Ze hebben daar een maaielij zwaraar bestaan: als zij een gaeden boer treffen, dan krijgen ze koffie, en een klein beetje rook een kachel, om te koken en zich te warmen. Regel is, dat zij niets krijgen en in het hooi slapen!

Er wordt nog al heel gebouwd; in 1914 zeven woningen; die zijn alle goed. De andere arbeiders woningen laten veel te wenschen over.

Een resde gedeelte van de gronden te Wijk behooren aan eithoudende eigenaren: rijkmeester van Binnaren, W. van der Meer, Hoafstomme Verheijen de Graaf, J. A. van Ganschat.

Over de Eb is geen ruzie meer: bij laatste raadsver.

Wijk c.a.

kiesing is niet gestemd. De vieren van Wijk en
Lalberplad verbeefenwoordigen Halburg in den Raad,
ik heb er sterk op aangedrongen aan Halburg een
wethouder te geven.

Drinkwater bleef nog veel te wenschen over; de
waterpomp aan de Berrick geeft geen water meer, en is
baan door de menschen verleid.

De winkelvering is gunstig; gevolg van de om-
standigheid, dat Wijk zoo afgelegen ligt, en de
menschen er niet uit kunnen.

Voor M.L. & O. onderwijs moeten de kinderen naar
Vleesden; die school schijnt helaas bijzonder slecht
te zijn.

V. der Maaden, directeur van de Vlijt kwam op
audientie. In de Vlijt zit thans 25 mille kapitaal
van Jansen. Dividend kon er nog nooit worden uit-
gekeerd. De manden zijn thans zeer duur; hij heeft
zijn hele stock opgeruimd tegen hooge prijzen. De
staalindustrie heeft hij stop gezet, de staalmakers in
mandenmakers veranderd. ^{jongen} behandelde het
me toe de zaken van de Vlijt ^{door} een hofsch persoon;
dese is ernstig ziel. v.d. Maaden veed, dat, wanneer
die hofsch persoon mocht komen te sterven, de Vlijt
moedelijke zaken te gemaak opvat.

Den 12 Augustus 1919 bezocht ik per auto van reid Waal,
wijk de gemeenten Wijk en Halburg, Veen en Oud. Vleesden.
De Raadverkiezing bracht hier groote verandering:
vijf van de zeven raadsliden werden uitgeworpen; daar-
onder ook de twee wethouders. De Raad bestaat uit thans
drie antirevolutionairen, drie arbeiders partij en een wilde
(nl. G. & P.) Bauman. — De reden van de ontrektheid der
arbeiders is vooral het gebrek aan woningen. Ik heb den
vieren geraaden, te trachten althans van Halburg in
het meest nijpende gebrek te voorzien, door gesaan te
krijgen, dat de lbb. gelden daarvoor gebruikt werden.
Het register ^{van} exploitatie der gemeente gronden is in
de laatste jaren niet meer bijgehouden.

Wijk c.a.

De menschen drinken liever onzuiver slootwater, dan zuiver
drinkwater; de waterpomp aan de Berrick werd hersteld, maar
wordt niet gebruikt.

Salaris veldwachter is slechts f 500. — sterk aangedrongen
op verbetering.

Er is veel meer werkgelegenheid in de gemeente dan vroeger;
„de Vlijt“ heeft veel menschen in het werk.

Wichtig armoe. Gemeente bedekt zelve; in 1918 ruim f 800.
Maest. de Vlijt werd door Bauman een tweede manden en
staalen fabriek opgericht; Bauman is een gewonen werkmans
van „de Vlijt“, en heeft van v. der Maaden het ambacht geleerd.

Het distributiebedrijf liep goed; het kostte tot nu toe aan
gemeente ± f 10.000.

De winkelvering ging ook hier de laatste jaren niet best. —
Drie kinderen uit Wijk bezochten de M.L. & O. school te
Vleesden.

Men is erg bezorgd, dat Wijk weinig met zal hebben van
de ontworpen loodspoorweg voor het land van Vleesden
en Alhena. Het schijnt, dat de vieren Braanderhorst en
Broune een grooten voorsprong hebben gekregen bij hun
streeven, om Vleesden, Alhena en Linderen aan de
spoorweg verbonden te krijgen. Zij hebben zoo hardig ge-
maand, dat op eene vergadering in Tilburg, waar
over de richting van den aard te leggen spoorweg beslist
werd, Wijk en Veen officieel niet vertegenwoordigd
waren. — Daar zou zelfs het plan, om een station te bouwen
aan de Kroonenbrug (halfweg tusschen Wijk en Halburg)
zijn opgegeven; met zekerheid wist men daar echter
niets van. — Braanderhorst en Broune zijn blijkbaar
van der Schans en Slijmers te stem af geweest.

Den 9 Augustus 1923 bezocht ik Wijk en Veen.
Er is veel strijd in de gemeente; wethouder
Baander werd niet als raadslid herkozen;
wethouder G. B. L. Bauman — n. m. m. een
verstandige bedaarde man — werd wel
als raadslid herkozen, maar zal worden
afgestemd als wethouder.

Wijk e.a.

De arbeiders partij kreeg de meerderheid; de leider der arbeiders is een postbode, W. van der Velde; hij moet wethouder worden, en met hem B. Nona, een kleine manufacturier. —

De burgemeester, en ook de wethouders wisten geen kwaad geroy te zeggen van v. d. Velde; hij zou op het moment het elektriciteits bedrijf saboteren, door de aangesloten te bewegen, de aansluiting af te snijden.

In den nieuwen raad zullen 3 antirevolutionairen zitten tegen 4 neutralen (arbeiders partij). Voor talburg zit alleen de arbeider van de Bal.

Een voorziening in den woningraad werden in Wijk 12 woningen gebouwd (huurprijs f 3 tot f 5), en met 16 gelde in talburg acht. De menschen hebben er een stukje land bij van 5 tot 6 are. —

Novendier kwamen er nog acht woningen met Vrij's premie (van f 450 tot f 2000) tot stand.

De woningraad is thans opgeheven; op het moment staan er een pr oude woningen ledig.

Het elektriciteitsbedrijf gaat heel slecht; het wordt tegen gewerkt door den postbode v. d. Velde, omdat diens naam niet beneemd is het agent van de Dren in Wijk. — In 1922 een vloedelijk saldo van f 5000; de garantie is te hoog.

Er wordt alleen openbaar onderwijs gegeven; een bijzonder onderwijs schijnt voorlopig geen behoefte.

De manden- en stalen fabriek van v. d. Velde heeft opgehouden te bestaan; door de groote valcrist van men zijn voorraad, ^{de manden} waarde van ± f 40.000. — niet kwijt, nog niet tegen 30% van de waarde. Men had voor een groote waarde tenhaer ^{ingelagen} ingelagen, gekocht; ook daarmee een reusen stap

Wijk e.a.

gehaald. — De heer Jansen te Amsterdam — de zoon van den bekenden Philantrop, die voor eenige jaren overleed — maakte bezwaar ⁱⁿ de zaak nog meer geld te steken (er zit nu een ton kapitaal in); en der dese omstandigheden moest de zaak stop gezet worden. — Om de zaak te redden, had v. d. Velde den aangeboden, om voortaan ongesalarieerd als directeur op te treden, het nu toe genoot hij f 600. — Door den heer Jansen werden de schuren en gebouwen aan v. d. Velde overgeschonken.

De autabussen zijn een uitkomst voor de gemeente; jammer, dat ze de wegen zoo stukrijden; het ondef hand van den blaas dijk kan Wijk haast niet meer betalen.

Twee boerenleenbanken, een te talburg en een te Wijk; beide resorbieren onder uitsicht.

Burgemeester van Dieren liet mij geen aangendemen indruk, onder andere betere leiding zou beter u. m. m. in Wijk heel wat beter uit zien.